

DEN GRØNLANDSKE KIRKE UNDER NYORDNINGEN

Af provst *Holger Balle*, Godthåb

Ordet kirke er „et blindt, utydeligt ord“, som Luther sagde. Med andre ord: Det, vi mener, når vi siger „kirken“, kan være højst forskellige ting.

For de fleste mennesker betyder ordet kirke simpelthen præsterne eller kirkeinstitutionen, altså et upersonligt apparat eller „væsen“. Man taler f. eks. om „kirken og skolevæsenet“ og mener dermed „kirkevæsenet“, den ordning eller institution, som er organiseret ved love og bestemmelser og cirkulærer og særdeles menneskelige skikke og traditioner. Både i Danmark og Grønland står denne institution i nært organisatorisk samarbejde med staten, og det er bl. a. af hensyn til samarbejdet med staten, at denne kirkeorganisation er bygget op.

Men sommetider mener vi noget helt andet, når vi taler om kirken. Når det ny testaments nye danske oversættelse taler om kirken, menes der ikke et apparat eller et væsen eller en institution, men simpelthen et folk, det kristne folk, (den kristne menighed).

Kirken i betydning af kirkeorganisationen og kirken i betydning af det kristne folk er altså to væsentligt forskellige ting, hvormed ikke skal være sagt, at de intet har med hinanden at gøre.

Den grønlandske kirkeinstitution er der for menighedens og for det grønlandske folks skyld, og dens berettigelse afhænger til enhver tid af, om den tjener disse to folk, og om den kan tjene dem begge ærligt, uden at dens arbejde for det grønlandske (og dermed tildels i statens tjeneste) kommer i strid med dens arbejde over for den kristne menighed.

At kirkeinstitutionen og det kristne folk ikke er det samme, ses bl. a. af at „kirken“ i Grønland har opgaver, som ikke er menighedens opgaver. Det er „kirkens“ øjeblikkelige opgave i Grønland at holde folketællinger og mandtal, men det er ikke en kirkelig opgave i den forstand, at det skulle have nogen speciel relation til menighedens særlige opgave, som er at bringe en besked (en nyhed, et budskab) fra Gud til mennesker. Og det egentlige organ for overbringelse af denne nyhed er ikke kirkeorganisationen, men menigheden.

Forholdet mellem kirkeorganisationen og menigheden (det kristne folk) kan groft sagt sammenlignes med forholdet mellem statsinstitutionen og folket. Staten er til for folkets skyld (hvis den rent faktisk ikke er det, er den kommet på afveje) og kirkeinstitutionen er til for menighedens skyld (hvis den rent faktisk ikke er det, er den kommet på afveje).

Hvilken af de højst forskellige realiteter, som ordet „kirke“ kan betyde – er det så, jeg skal skrive om her: Kirkeinstitutionen eller menigheden (det kristne folk)?

Dem begge – men for at undgå begrebsforvirring må det klargøres, at de to nok har særdeles meget med hinanden at gøre, men ikke er identiske.

Præsterne er for så vidt et af bindeleddene mellem kirkeinstitutionen og menigheden, da de har til opgave at tjene både menigheden og kirkeinstitutionen (og igennem denne folket og staten).

For at tage mig selv som eksempel på forskellen mellem kirkeorganisation og menighed, så kan jeg som kirkeinstitutionens repræsentant give ordrer og udstede cirkulærer (eksempelvis vedrørende kirkebygningerne eller kirkegårdene) og forlange, at de bliver adlydt. Men i egenskab af menighedens tjener kan jeg ikke påberåbe mig nogen autoritet i kraft af min provstestilling, men kun tale med Guds ords autoritet (som ikke er en autoritet, som jeg har, men en autoritet som „har“ mig.) Hvis jeg forlangte af præsterne, at de skulle forkynde et helt andet budskab, end det de er sat til at forkynde, eller at de skulle fremsætte en lære, som stred mod dette budskab, så var det deres kristenligt og præstepligt at nægte at adlyde mig, om jeg så nok så meget var provst (og det samme ville gælde, hvis jeg var biskop) – jfr. Paulus' ord i en situation, hvor en vildledende lærdom blev forkyndt: „Om så en engel fra himlen forkynder jer et andet budskab, end det I hørte af mig, så være han forbandet“.

Eftersom jeg skrev (og mente), at kirkeorganisationen er til for menighedens skyld, kunne man vente, at jeg ville skrive mere om menighedens opgaver end om kirkeorganisationens. Det er dog ikke sikkert, at det vil blive tilfældet, selv om jeg kan sige med sandhed, at menigheden interesserer mig mere end kirkeorganisationen (til trods for at det er faldet i min lod at bruge en meget væsentlig del af min tid til cirkulærer og til det stadig stigende hav af papir, til lønforhandlinger og lønsager og honorarer og byggesager og kirkegårdssager og bestyrelser).

Når jeg muligvis kommer til at skrive mere om kirkeorganisationen end om menigheden, er det bl. a. af følgende to grunde:

For det første: Kirkeorganisationens arbejde er langt lettere at konstatere og følge end menighedens. Hvad der til syvende og sidst sker i menigheden, er altid noget af en hemmelighed. Menigheden er det folk, som Gud har gjort til sit folk ved dåben, og som bliver i denne dåbspagt ved at høre det ord, han taler til den, og ved at stole på ham. Med andre ord: Jeg kan ikke engang konstatere, hvor mange der hører

til dette folk, eftersom jeg ikke er i stand til at se ind i menneskers hjerte, om de tror Gud (hvad der er noget andet end at have selv de korrekteste *meninger* om Gud.)

Den anden grund til, at jeg måske kommer til at skrive forholdsvis meget om kirkeorganisationen, er, at kirkeorganisationens forhold på en mere tydelig måde end menighedens opgave er påvirket af „nyordningen“.

Menighedens særlige opgave (den opgave, som kun menigheden og ingen andre har) er ikke blevet en anden, fordi der er en nyordning igang her i Grønland. En anden ting er, at den måde, den må løse sin opgave på, ændrer sig efter de ændrede forhold. Men opgaven er den samme, eller for at sige det tydeligere: den grønlandske „nyordning“ betyder ikke, at menigheden er begyndt at forkynde en ny „besked“, et nyt budskab. Selv om det er en glædelig nyhed, menigheden skal give mennesker besked om (og altså ikke en ideologi eller et sæt meninger) og selv om menigheden på dette punkt har en opgave, der minder mere om nyhedsjournalistens opgave (at bringe nyhederne) end om lederskribentens opgave (at anstille betragtninger over dem) så er der den forskel mellem menighedens og journalistens opgave, at menigheden forkynder en tilsyneladende håbløst forældet nyhed, som har været forkyndt i mange hundrede år.

Men trods de mange år, den nyhed har været forkyndt, er det alligevel netop en nyhed og ikke en ideologi. Det er en nyhed, der kan sammenlignes med den nyhed, vi hørte i radioen den 4. maj: „Vore undertrykkere er besejret, vi er frie!“

Men mens nyheden 4. maj 1945 nu ikke længere er en nyhed for os, men er blevet historie, så er det anderledes med nyheden om den sejr, der blev vundet for os allesammen, da en tømrer fra en foragtet landsby i et foragtet land valgte at dø den mest ensomme død noget menneske har lidt, fremfor at bruge sin magt til at bede Gud bringe dom og ødelæggelse over sine fjender. Den nyhed vil ikke blive gammel, så længe der er mennesker, der er under det ondes og dødens magt; for de fjender, som led det afgørende nederlag dengang, er de samme fjender, som nu er vore fjender: løgnens og hykleriets og egoismens og selvretfærdighedens, dødens og djævelens magt. Derfor er nyheden den samme nu som for 1900 år siden, og dog stadig en nyhed.

Nyordningen har ikke givet den grønlandske menighed et andet budskab, men eftersom det budskab ikke skal skrives i lærde bøger, men overbringes til mennesker, kan det ikke uden videre overbringes med de samme ord, som blev anvendt dengang, eller med de samme ord i Grønland som i Danmark.

At menigheden nok har den samme opgave under nyordningen som før, men alligevel (eller rettere sagt: netop derfor) må løse den på andre måder, kommer endnu stærkere frem, når vi tænker på den del af menighedens opgave, som går ud på det, som man i teologien kalder at forkynde *loven*. Den opgave at forkynde det glædelige

om, hvad Gud har gjort for os og vil give os, er menighedens særlige opgave, den opgave som ingen anden end menigheden har. Men sammen med den opgave hører det at sige mennesker, hvad de skal gøre, hvad der kræves af dem, hvad de skylder deres medmenneske. Den opgave er menigheden ikke ene om. Gud stiller os overfor sine krav, ikke alene gennem menighedens forkyndelse, men også gennem vore overordnede og underordnede, gennem vore ægtefæller eller børn eller mennesker, vi tilfældigt møder, og som får brug for vor hjælp.

Og her (hvor det gælder Guds krav til os) kommer „nyordningen“ i Grønland til at influere mere mærkbart på menighedens opgaver, end når det gælder Guds gave til os.

Lad mig nævne et enkelt område: Hjemmenes stilling i samfundet er blevet en helt anden nu (også i Grønland) end dengang hjemmet var en arbejdsenhed, hvor mand og kone var arbejdskammerater med mange flere fælles opgaver. Efterhånden som teknikken omkalfatrer samfundet, bliver hjemmet et sted, hvor faderen (og tildels også moderen) kun opholder sig fra aften til morgen.

Hvordan kan hjemmene løse deres opgaver under de forhold? De spørgsmål søger man bl. a. at trænge ind i ved de foredrags- og diskussionsaftener, som har været holdt i Godthåb i de senere år om hjemmene og samfundet.

Men hertil kommer den vældige forandring, der er ved at ske derved, at mange mennesker bliver mere knyttet til deres arbejdssted end til deres sogn eller hjemsted, en udvikling, som også er i gang i Grønland, og som menighedsarbejdet ikke er godt rustet overfor. Menigheden er vant til at bygge sit arbejde på de „gammeledags“ lokale samfund: hjemmene og sognet, men ikke til at arbejde i de nye samfund (fabrikker og andre arbejdspladser) – og vi ved alt for lidt om hele den verden, en industriarbejder lever i, alt for lidt om vanskeligheder med akkorder eller om det sløvende i mekanisk arbejde.

Her mener jeg, der er brug for en ændring i forberedelsen til præstens arbejde. Som en svensk biskop sagde: En teologisk kandidat véd en hel masse om samfundsforholdene på Luthers tid, men er blank overfor store dele af sin egen tids samfund. – Det jeg ønsker er ikke afskaffelse af det teologiske studium; men det teoretiske, filosofiske stof kunne godt beskæres til fordel for teoretisk og praktisk kendskab til det moderne samfund. For eksempel mener jeg, at det er vigtigere for en bypræst at være grundigt orienteret i moderne arbejder- og arbejdsgiverproblemer, end at vide grundig besked om Buddhas religion eller Konfucius's filosofi. Et grundigt kendskab til Karl Marx's tanker vil for en bypræst også være af større betydning end et ret overfladisk kendskab til f. eks. Decartes og Spinozas eller Kants filosofi.

De begyndende storbyforhold stiller alle i Grønland, også menigheden, over for nye opgaver. Hvor en vis opdeling i arbejde for ældre, for ægtepar, for unge og

børn, før var uaktuel, falder den nu naturlig, i hvert fald i de større byer (forudsat at man anerkender, hvad jeg gør, at kristne ikke udelukkende kan eller skal indskrænke sig til deres særlige opgave (at bringe bud om Kristus), men også sammen med alle gode kræfter skal arbejde med på at løse de opgaver, som livet på arbejdspladser, i hjem og samfund fører med sig.

Ungdomsmøder og „unge hjem aftener“, som før var næsten ukendte i Grønland, er derfor nu blevet et fast led i arbejdet i nogle af de største byer.

Fritidshjemsarbejde er strengt nødvendigt i de moderne „storbyer“ og er i gang mange steder i Grønland. Men N. B. arbejdet lider meget stærkt under de yderst mangelfulde lokaleforhold, da fritidshjemsarbejdet foregår i lokaler, der ikke er byggede til formålet, og som for nogles vedkommende er alt for små, og for nogles vedkommende bruges til helt andre formål og kun kan stilles til rådighed som fritidshjem nogle gange om ugen. Vi savner i de store byer fritidshjem, som er bygget til formålet, og som har en leder (eller ægtepar som ledere) der kan bruge hver aften til fritidshjemsarbejdet. Der blev for flere år siden samlet ind til opførelse af fritids- og sømandshjem i Godthåb, men på grund af de høje byggeomkostninger i Grønland er beløbet ikke tilstrækkeligt. Det vil være et væsentligt fremskridt for ungdommen, om staten vil yde tilskud til fritidshjem i Grønland; de penge man giver, vil give „renter“, som ikke kan vurderes i penge, og det vil blive dyrt at lade være at give dem ud.

Tilbage til menighedens særlige opgave, (jeg siger med vilje særlige opgave og ikke „egentlige“ opgave). Jeg må erkende, at jeg ikke har været tilbøjelig til at se på mandtalslister og cirkulærer og kontorarbejde og „socialt arbejde“ som „ikke mine egentlige opgaver“. Men *alle* opgaver er „egentlige“ opgaver, hvor „verdslige“ de end er. Hvis vi ikke anser dem for egentlige opgaver, må konsekvensen være, at vi frasiger os dem. En anden ting er, at vi kan blive nødt til at frasige os nogle af disse højst brogede opgaver, mange præster har fået, af den praktiske grund, at disse opgaver ikke levner os tid nok til vor særlige opgave. Men ingen af vore opgaver er „2-classes“ opgaver.

Menighedens særlige opgave er at sige videre til andre mennesker, hvad Gud siger os. Det foregår på mange måder, i kirken og udenfor, overfor forsamlinger og overfor enkeltmennesker.

Den opgave at forkynde Guds ord er til syvende og sidst den samme alle steder, og vanskeligheden er den samme: Det er ikke ideologi, der skal forklares, men en „besked“, der skal gives – og dog er „beskeden“ ikke noget, man ved eller har, men noget man får. Man kan „lave“ et foredrag, man „får“ eller „hører“ en prædiken. For så vidt minder opgaven (i øvrigt sans comparaison) om digterens: En digter kan ikke „lave“ et digt, det „kommer over ham“.

Det med at man „får“ det, man skal sige, betyder ikke, at man får åbenbaringer ud af luften eller „aus den Innern seines Bewusstseins“. Det ophæver ikke, at der skal gøres et endda meget grundigt arbejde med prædiketeksten. Den er jo skrevet på et fremmed sprog, og dens budskab skal forkyndes for mennesker, der trods al lighed „på bunden“, lever under helt andre historiske, nationale og sociale forhold, end de forhold, der rådede, da teksterne blev skrevne. (De lignelser og eksempler, der bruges i teksterne, kan f.eks. være taget fra forhold, der er næsten ukendte for de fleste tilhørere, og som præsten kun gennem grundigt studium af den tids forhold kan få et klart indtryk af).

Altså: Der skal arbejdes, men det, der gør resultatet til noget andet end et foredrag (nemlig til noget, der ikke er tankespind, og noget som angår os *nu*) – det kan ikke skabes ved vort arbejde. Enten „får“ vi det (som digteren „får“ sit digt) eller også bliver resultatet kun – et foredrag.

Hvad der er specielt for en præst i Grønland er bl. a., at han næsten altid har en forsamling af mennesker, der lytter – som med andre ord netop ikke kommer, som man kommer for at høre et (måske interessant, men alligevel personligt uvedkommende) foredrag, men kommer, som man kommer for at høre noget, der angår én – altså på en måde, der svarer til den måde, hvorpå vi lyttede til „4.-maj-budskabet“.

Noget andet, der gør opgaven noget anderledes i Grønland, er, at de danskfødte præster har den uendeligt vanskelige opgave at tale på et sprog, der ikke er deres modersmål – her har kateketerne, trods deres mindre uddannelse, et vældigt fortrin. De kender, især på de små bopladser, deres menighed ud og ind og kan tale deres sprog.

Det jeg nævnede før: at man aldrig „har“ (eller disponerer over) det ord, man skal sige til mennesker, kommer endnu stærkere frem, når man står overfor – ikke en forsamling, men enkelte mennesker. Det er en misforståelse, hvis De tror, at man ved, hvad man skal sige til en mor og far, der har mistet deres barn. Jo, man ved, hvad „man“ siger – men jeg ved ikke, hvad jeg skal sige til netop *de* mennesker. Selv den mest korrekte teori eller lære kan blive intetsigende i sådan et øjeblik. Ja, selv nogle ord, som ikke er formet som en lære, men som et budskab, kan falde døde og tomme til jorden og være uden myndighed. Nej, vi ved ikke, hvad vi skal sige til en mor og far, der har mistet deres barn – vi kan kun „komme til“ at sige det rigtige, altså ikke bare den korrekte lære, men det ord, som netop de mennesker skal høre i netop den situation, det som i mere bogstavelig betydning end vi ellers lægger i ordene bliver „det forløsende ord“, det ord, der befrier fra fortvivlelsen. Den rette lære disponerer vi til en vis grad over, den „ved“ vi til en vis grad og „har“ den til en vis grad. Men „det forløsende ord“ – det har vi ikke. Det „kommer“ – eller kommer ikke. Ingen rutine kan bringe os ud af den hjælpeløshed, aldrig kan vi prøve at

„tage“ situationen på en måde, som engang tidligere var den rigtige. I de situationer bliver de mere end kønne ord for os, at „intet kan du tage, alt kan du få af Gud“.

Her er et af de områder, hvor der er særlig grund til at gøre opmærksom på, at menigheden ikke er lig med „præsterne“ – eller, for at sige det på en anden måde, at menigheden er et folk af præster. En såkaldt „lægmand“ kan i en given situation komme til at sige det forløsende ord, hvor præsten kun fik doceret theologiske læresætninger.

En anden form for forkyndelse overfor de enkelte er den, der bliver brug for, når enkeltmennesker selv søger præsten. Nogle kommer for at søge hjælp i personlige eller familiære vanskeligheder (for eksempel for at få hjælp til at komme ud af drikkevaner, for at få løst ægteskabelige problemer – det hænder heldigvis, at ægtepar kommer for at få råd, inden konflikterne er blevet så alvorlige, at man vil have separation og skilsmisse).

Hvad angår de sidstnævnte lovpligtige mæglinger, er det mit indtryk, at mæglingerne i Grønland i højere grad end i Danmark fører til forsoning mellem ægtefællerne. Jeg tilføjer, at præsternes opgave efter min opfattelse er at søge at hjælpe til, at der sker en reel forsoning mellem ægtefællerne; hvis det ikke lykkes, mener jeg ikke, det er mæglerens opgave ved overtalelsesforsøg at presse ægtefællerne til at fortsætte ægteskabet.

De mennesker, jeg her har omtalt, kommer væsentlig for at få råd. For andre er hovedsagen ikke vanskelighederne, men at synden skiller fra Gud og fra andre mennesker. For dem er det primære at få tilsagt syndstilgivelsen, evt. så også at få råd om, hvad de kan gøre for at prøve at bøde på den skade de har voldt et medmenneske, eller for at blive forligt med en, de har været i strid med.

Det er mit indtryk, at dette egentlige private skriftemål, hvor bestemte synder, der særligt trykkes, nævnes ved navn, og hvor man derefter modtager syndstilgivelsen, også er almindeligere i Grønland end blandt protestanter i Danmark. Men jeg tilføjer, at i mine første præsteår i Grønland kom der kun ganske få for at få råd i personlige vanskeligheder eller for at skrifte. Det er klart, at for de danskfødte præsters vedkommende vil de sproglige vanskeligheder ofte være en næsten uovervindelig hindring.

Udover den direkte forkyndelse er der det mere oplysende arbejde. Skellet er ikke skarpt i praksis; når jeg ovenfor sagde, at en prædiken er noget andet end et foredrag, vil jeg ikke dermed sige, at en prædiken ikke må bringe oplysning men at en tale, der *kun* bringer viden om en lære, og ikke har noget at sige til taleren og tilhørerne, ikke er nogen prædiken. På samme måde kan en tale eller samtale, der væsentlig er af oplysende karakter, komme til at rumme noget, der direkte

siger noget til os. Det gælder f. eks. konfirmandforberedelse, studiekredsarbejde, bibeltimer og oplysende kristelige foredrag.

Det oplysende arbejdes nødvendighed understreges ved Jehovas vidners, pinsemissionens og adventisternes virksomhed i Grønland.

Uden at disse religionssamfunds repræsentanter har noget personligt ønske om at modarbejde det menighedsarbejde, der gøres af den evangelisk-lutherske menighed, kommer deres arbejde faktisk til at modarbejde. Disse samfund praktiserer nemlig alle omdåb af mennesker, der er døbt som børn, og ved selve denne praksis og den lære, der ligger bag den, får de mennesker til at tvivle på, at den dåb, de blev døbt med, er en virkelig dåb, mens vi i de evangelisk-lutherske menigheder, når der har været dåb, beder om, at Gud vil bevare os i vor dåbs nåde, og at vi ikke må komme til at tvivle om vor dåbs nåde. Jeg har andetsteds påvist, at gendøbernes dåbslære og dåbspraksis strider mod Jesu og hans apostles ord og mod det, de siger om dåben. Derimod har det, jeg i nærværende artikel har fremført, ikke haft til hensigt at tage stilling til, om gendøbernes eller den evangelisk-lutherske kirkes lære stemmer bedst med det ny testamente, men blot at vise den faktiske modsætning, der findes mellem gendøbernes og den evangelisk-lutherske kirkes praksis og lære, og som viser sig i, at den evangelisk-lutherske vil blive i den dåbspagt, de er døbt ind i, mens gendøberne omdøber allerede døbte mennesker. Dette understreges, fordi mange synes at mene, at modsætningerne ikke er af saglig, men af personlig art, at f. eks. min lejlighedsvisе polemik mod en vildledende lære skulle betyde, at jeg ville beskyldte pinsemissionærer, adventister og Jehovas vidner for at være moralsk underlødige mennesker, der *ønskede* at gøre skade. Noget sådant har jeg aldrig hverken ment eller sagt. Modsætningen er af saglig art, svarende til modsætningen på det politiske plan mellem en kommunist og en socialdemokrat, der kan bekæmpe hinandens lære som alvorligt skadelig, uden at anse den anden part for et personligt dårligt menneske.